

NAĎA
MOYZESOVÁ

Mimo zákon

Zbojníci, zloději a loupežníci
na našem území

Mimo zákon

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Nada Moyzesová
Mimo zákon – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA a.s.**

**NAĎA
MOYZESOVÁ**

Mimo zákon

**Zbojnáci, zloději a loupežníci
na našem území**

ÚVOD

Kdysi dávno se opuštěné hrady a tvrze hemžily chamtivými lapky a loupeživými rytíři, tmavé lesíky, úzké soutěsky nebo rušné silnice okupovali lstiví loupežníci, městské trhy překypovaly nenechavými kapsáři a zloději a hluboké hvozdy skrývaly odvážné zbojníky. Prožijte četná napínavá i zábavná dobrodružství spolu s všeobecně známými lupiči, ale také s méně proslulými či neznámými poberty na různých místech Čech, Moravy a Slezska. Naše putování začneme ve 13. století, které bylo kolébkou loupeživých rytířů, a postupně projdeme století za stoletím třeba po boku Pancíře ze Smojna, Koldy ze Žampachu, Jiřího Kopidlanského, Bobliga z Edelstadtu nebo Ondráše, až se dostaneme na sám konec pouti do 19. století, kde na nás čekají nejslavnější čeští lupiči Babinský a Grasel. Některým příběhům staletí důkladně obrousila hrany, takže lotr z nich nakonec vyjde jako škodolibý dobrák, jiným ale čas přidal na ochromující hrůze a ničema se svými strašnými skutky podobá ďáblovi.

13. STOLETÍ

FRIDUŠ Z LINĀVY

Krásenický vrch nad Týnem nad Bečvou, který jednou stranou strmě spadá k břehům řeky Bečvy, si v poslední čtvrtině 13. století vyhlédl rytíř Friduš z Linavy a rozhodl se, že na kopci vystaví hrad. Území sice po právu patřilo drahotušským pánům, ale s nimi si Friduš nelámal hlavu. Doba bezvládní, jež nastala po smrti krále Přemysla Otakara II., jeho drzému počínání jen přála.

Strmý kopec nad Bečvou si rytíř Friduš nevybral náhodou. Nedaleko odtud totiž vedla Jantarová stezka, po níž od Baltu až k Jadranu putovali kupci zejména s povozy naloženými drahocenným jantarem.

Stavba na kopci rostla jako z vody a rytíř Friduš se mohl za krátko radovat z nevelkého hrádku s okrouhlou věží, jenž dostal jméno Helfštýn či Helfenštejn. Sotva se s hradní posádkou nastěhoval, začal pomýšlet na loupežení. Od myšlenky byl k činu už jen krůček.

Friduš se svými loupežníky obíral jednoho kupce za druhým. Netrvalo dlouho a k uchu nového krále Václava II. se donesla řada stížností. Nechyběla mezi nimi ani výtka pána z Drahotuš, kterého Friduš připravil o kus panství.

Král Václav II. proto sebral početnou armádu a vydal se na Moravu. Když přitáhl pod vysoké helfštýnské hradby, vyzval rytíře, aby se vzdal. Avšak Fridušovi se jeho dosavadní život nadmíru zamlouval a nikterak nepřemýšlel o tom, že by ho změnil. Za nic na světě nechtěl opustit sklepy plné prvotřídního vína, komnaty přetékané zlatem, stříbrem i drahým kamením a v síních řady vykládaných truhlic pyšnicích se skvostnými oděvy.

Jakmile král pochopil, že Friduš nevyklidí hrad bez boje, nemeškal a přikročil k útoku. Královi vojáci vytrvale opírali o pevné hradby vysoké žebříky, z nichž je Fridušova posádka neúnavně shazovala. Také je hojně zalévala vařící smůlou, a když se přece jenom některý z králových vojáků dostal nahoru, šikovný lučištník mu proklál hrdlo šípem.

Když oboustranně vyrovnaný boj trval už celý týden, rozhodl se král, že Helfštýn raději umoří hladem a žízní. Vojáci neprodyšně oblehli hradby kolem celého hradu, z něhož neměla šanci uniknout ani myš. Sotva rytíř Friduš pochopil, co král chystá, rozchechtal se na celé kolo. „Ctihodný zeměpán netuší, jak jsou na tom naše spižírny a vinné sklepy,“ plácal se pobaveně do stehů a hradní posádka se k němu ochotně přidala. „Však ho za čas přestane bavit polehávat pod hradem a určitě odtáhne.“ Avšak Václav II. byl silný král, který se nerad vzdával.

Dny ubíhaly a hradní posádce se dařilo výtečně. Aby nepřítel trochu poškádlili, shazovali pod hradby ohlodané kosti pečinek, na kterých si každý den výtečně pochutnávali. Věřili, že královo

Exekuce

vojsko brzy odtáhne, a tak s jídlem a pitím nijak nešetřili. Jenže králova vytrvalost stále neochabovala.

Dřevěné ohrady na nádvoří hradu, v nichž se dříve tísnily desítky vypasených vepříků, za čas prořídly. Také ve vinných sklepích se dlouhá doba obléhání projevila nešťastně. Fridušově posádce zbývalo už jen pár soudků vína, krčících se v nejzapadlejším koutě sklepa, a v téměř pusté ohradě vyděšeně kvičelo několik hubených podsvinčat. Rytíř Friduš si začal dělat vážné starosti. Na hradě totiž chyběla studna a přístup k lesním pramenům byl odříznut královými vojáky.

Netrvalo dlouho a na hradě zavládl hlad a žízeň. Hladová posádka nepřetržitě prolézala sklepení, kde ze zoufalství lovila krysy a ždímalá vlhký mech. Na nádvoří střílela ptáky, kteří zabloudili nad hrad, a když měla obzvlášť velké štěstí, chytila i zatoulanou veverka. Proti Helfštýnu se snad spikla i příroda, protože nebe nepřetržitě nabízelo jen blankytně modrou barvu. Široko daleko ani jeden dešťový mrak.

Jednoho dne došly vypelichané krysy i plesnivý mech. Rytíř Friduš zmalomyslněl. Vyšel na vyprahlé nádvoří a zahleděl se na bezmračnou oblohu. „Klidně zaprodám svou duši,“ zvolal najednou, „jen když se nebudu muset vzdát.“ V tu chvíli se nebe zatáhlo černočernými mraky, z nichž vyjel klikatý blesk. Jakmile se ozval ohlušující hrom, stál před rytířem neznámý chlapík v dlouhém rudém plášti. „A na kolik si svou loupežnickou duši ceníš?“ bez okolků přešel k věci tajemný cizinec. Friduš se trochu lekl a nejprve neznatelně couvl. Hned však zase sebral odvalu a odhodlaně vyhrkl: „Svou duši vyměním za vodu!“ Cizinec se spokojeně usmál: „Ale to je pro mě hračka.“ Napřáhl ruku k obloze a tmavá mračna ozářil další klikatý blesk, který udeřil

do země pod hradním palácem. Země se zachvěla a za strašlivého hřmotu pukla. Sotva se v zemi objevil otvor, rychle se zaplnil vodou.

Hradní posádka vyrušená hlukem se seběhla na nádvoří a přidaly se k ní i stráže z hradeb. Když všichni přispěchali na místo, kde vznikla nová studna, uviděli, jak cizinec popadl Friduše za límec a hodil ho do vody. Několik nejvěrnějších se chtělo pro svého pána do černé hlubiny vrhnout, ale než tak stačili učinit, z vody vylétla černá kačena a dříve čistá voda se zbarvila rudou krví. Hradní posádku rychle přešly myšlenky na záchranu svého pána, protože všichni pochopili, že černá kačena je zakletá duše rytíře Friduše.

Obléhatelé pod hradem si mezitím všimli pustých hradeb, a proto neslyšně vztyčili žebříky, po nichž obratně vyšplhali. Bleskurychle spustili padací most a otevřeli hradní bránu ostatním královým vojákům, kteří se potichu vplížili na hradní nádvoří. Vpadli překvapené hradní posádce do zad a rázem ji zajali.

Přestože se akce zdařila, byl král Václav II. velmi zklamaný, že na hradě nenašel strůjce všeho zla, rytíře Friduše z Linavy. A tak nechal alespoň pro výstrahu pověsit všechny ostatní helfštýnské loupežníky.

Studna s krvavou vodou dostala jméno Čertova. Začas se její voda vyčistila a zase byla čirá a ledově studená. Dalším helfštýnským pánům sloužila dobře po mnoho let, až do doby, kdy se hradu opět zmocnili zlí lidé. Tehdy vyschla a vícekrát se v ní voda neobjevila.

HARTMAN Z HOLŠTEJNA

Nepřístupný jako orlí hnízdo pevně posazené na vysoké skále býval v dávných dobách hrad Holštejn. Vystavěl si ho někdy kolem roku 1278 rytíř Hartman pocházející z rodu pánů z Ceblovic. Podle jedněch byl Hartman z Holštejna čestným šlechticem, avšak podle druhých, kterých je mnohem více, krvechtivým loupežníkem.

Rytíř Hartman prahnul po bohatství. V okolí jeho hradu nezůstal žádný obchodník či pocestný v bezpečí, protože Hartmanova posádka byla stále ve střehu. Jejich bdělému zraku nikdo neunikl. Přepadení se raději vzdávali bez boje, neboť doufali, že takto mají aspoň malou šanci uchovat si přinejmenším holý život. Našel-li se někdy odvážlivec, jenž se loupežníkům postavil na odpor, zajistil si tak vždy zaručenou cestu na onen svět. Tam mu rád pomohl sám Hartman, jemuž se pokaždé při pohledu na čerstvou krev příjemně zrychlil tep.

Jednoho dne už rytíři nestačilo jen okrádat osamělé povozy. Začal si brousit zuby na větší sousto. Už dávno si vyhlédl rajhradský klášter za Brnem, v němž sloužili mírumilovní mniši. Jak se správně domníval, v klášteře na něj čekalo velké bohatství. Stačilo jen přijít a obsloužit se.

Hartman s posádkou se dobře vyzbrojil, osedlal rychlé koně a vyrazil na lup. Než nadešel večer, dojeli na dohled ke klášteru. V blízkém lesíku ukryli koně a z brašen při sedlech vytáhli mnišské hábity, které si oblékli na zbroj. Pod dlouhými hávy se ostré meče lehce skryly. Loupežníci si stáhli kutny do tváře a s rukama zbožně sepjatýma na prsou vykročili k bráně kláštera. Jednoduchou lstí se dostali dovnitř, kde hábity rychle shodili a chopili se svých zbraní. Rajhradští řeholníci se loupežníkům rychle klidili z cesty. Mnozí se však ukrýt nestačili a byli bez milosti zavražděni. Rytíř Hartman nechal své kumpány, ať se do sytosti vyřádí, a sám zamířil do přilehlého chrámu. Vstoupil na svěcenou půdu a shodil z ramena měch. Omámeným pohledem klouzal po klášterním bohatství. U oltáře stály zlaté číše bohatě vykládané drahými kameny, vedle nich stříbrné misky na hostie, ozdobné monstrance a zlaté kříže. Hartman dychtivě přikročil k pokladu. „Tolik zlata, stříbra a drahokamů...“, vztáhnul roztřesenou ruku po první číši, když vtom ze sakristie vyšel nic netušící řeholník. Rytíř na moment ztuhl, ale vzápětí sáhl po meči a jedním pohybem probodl mnichovi srdce. Mrtvý řeholník padl pod oltář a Hartmanovi už nic nestálo v cestě. Chamtivě posbíral všechny cennosti a s krutým úšklebkem, jímž obdaroval řeholníkovu mrtvolu, opustil chrám.

Cestou zpátky na hrad hnal rytíř koně tak divoce, až mu pěna od pysku odlétávala. Nebylo divu. Nemohl se dočkat, až se

konečně octne sám s uloupeným pokladem v soukromí své komnaty. Jakmile dojel na Holštejn, bral schody po dvou, až za sebou nakonec zavřel dveře. Rozžal svíce a vysypal z měchu lup. Zlato, stříbro i drahé kameny se rozzářily tisíci hvězdami. Hartman okouzleně hleděl na bohatství a potom postupně bral do ruky každý kousek. Potěžkal ho, přešetřil, ba i kvalitu zlata okusil stiskem zubů. Byl nadmíru spokojený.

Vtom někdo zabušil na dveře. Rytíř přes poklad rychle přehodil příkrývku a otevřel. Za dveřmi stál Hartmanův kumpán, který řekl: „Hejtmane, posádka čeká na odměnu.“ Hartman vzal loupežníka kolem ramen a odpověděl: „Brachu, vyval ze sklepa tři baňaté soudky vína a vypij je se svými druhy na mé zdraví.“ Loupežník se spokojeně zakřenil a hned byl pryč. Rytíř zamkl dveře a vytáhl kovanou truhlu, do níž opatrně naskládal své bohatství. Truhlu pevně zavřel, přesvědčil se, jestli zámek drží, a už jen čekal, až hradní posádku zmůže víno.

Jakmile loupežníci po chutném moku usnuli, vyplížil se Hartman ze své komnaty a zamířil do jeskyně pod hradem. S těžkým nákladem na zádech klouzal po hladkých kamenech stále hloub do strže, až na něho konečně černě mrklo oko jeskyně. Rytíř zapálil louč a vpadl do tmy. Zašel až na konec sluje, kde začal kopat jámu. Vytrvale odhazoval hlínu a kamení, jež s rachotem dopadalo na zem. Po chvíli lopotné práce byl Hartman zbrocený potem s dílem konečně spokojen. Vložil truhlu do jámy, ale vtom zaváhal. „Ještě se s pokladem rozloučím,“ zašeptal a pozvedl louč, aby si posvítíl na zámek. Kruh světla dopadl na víko truhly a ozářil zřetelný otisk krvavé ruky. Rytíř leknutím upustil světlo, které po dopadu na zem zhaslo. V tu chvíli zahřměl jeskyní ďábelský smích. Objevila se

rudá záře, jež odhalila malou postavu stojící na truhle. Rytíř couvl. Mužik, celý v černém, se znova zachechtal a ohnal se po Hartmanovi: „Holštejnský rytíři, v pekle se už na tebe těší horká koupel!“ Hartman zbledl a ucítil na svých rukou zvláštní lepkavé teplo. Podíval se na své dlaně a hrůzou vykřikl. Ruce měl umazané od rudé krve. Hned věděl komu patří. V příšerném strachu se pokřižoval a se zbožnou modlitbou na třesoucích se rtech vyběhl z jeskyně.

Rytíř Hartman se již nikdy více pro ukrytý poklad nevrátil. Nechal ho ve sluji napospas peklu. Po otřesném zážitku se roznemohl a dlouho byl v horečkách upoután na lůžko. Když se uzdravil, už to nikdy nebyl ten Hartman z Holštejna jako dříve. Dobrovolně se vzdal králi Václavu II., a protože tak učinil bez boje, byl mu všechn majetek vrácen.

HEŘMAN Z HOŠTEJNA

Z jednoho z malebných kopců Zábřežské vrchoviny shlížel kdysi na soutok Březné s Moravskou Sázavou pevný a rozsáhlý hrad Hoštejn. V poslední čtvrtině 13. století patřil hrad Matoušovi z Hoštejna, po němž ho převzal jeho syn Heřman, který později nechvalně proslul jako loupeživý rytíř.

Heřman z Hoštejna býval veselým, milým a poctivým mladíkem. Na hradě svého otce Matouše žil šťastně a bezstarostně až do doby, kdy jeho soused Ota z Mladějova odešel do světa.

Ota se svou sestrou Mirandou sídlil na mladějovské tvrzi, a když jednoho dne usoudil, že nadešel čas, aby se oženil, začal se ohlížet po vhodné nevěstě. Nemusel koukat daleko. Na druhém konci údolí stála tvrz Žichlín, kde seděl rytíř Bořita se svou dcerou Kedrutou. Ota nelenil a vydal se na Žichlín na námluvy.

Rytíř Bořita Otu rád vyslechl. Přislíbil mu ruku své krásné a zbožné dcery, ale jen pod jednou podmínkou. „Oto z Mladějova,“

promluvil Bořita zvučným hlasem, „dám ti svou dceru za ženu, ale jedině tehdy, když místo mě vykonáš pouť do Svaté země. Zamlada jsem se zavázal, že dojdu k Božimu hrobu, avšak různé důležité záležitosti mě zdržely doma. Teď už jsem na dlouhé putování starý, proto tě žádám, abys mě zastoupil.“ Ota Bořitu pozorně vyslechl a s očima zamilovaně upřenýma na Kedrutu souhlasil. Krásná Kedruta mu za strastiplnou cestu stála.

Ještě než Ota odjel, svěřil svou sestru Mirandu pod Bořitovu ochranu a také Bořitu požádal, aby v době jeho nepřítomnosti dohlédl na mladějovské panství. Bořita Otovi rád vyhověl a také Miranda byla potěšena, že na tvrzi nezůstane sama a navíc získá sestru, po které vždy toužila.

Čas běžel a Otova sestra Miranda kvetla před očima. Z něžného poupátka se rozvila v nádhernou růži, jež svou kouzelnou vůní vábila nápadníky z blízkého i vzdálenějšího okolí. Na žichlínské tvrzi se dveře skoro netrhly. Nebylo dne, aby na tvrz nezavítal nějaký mladík žádající o Mirandinu ruku. Avšak rytíř Bořita všechny odmítal. „Přijďte, až se Mirandin bratr, Ota z Mladějova, navrátí ze Svaté země,“ odmítal všechny. „Jedině on může do budoucnosti své sestry mluvit.“ Mezi odmítnutými nápadníky byl také Heřman z Hoštejna, jenž se do Mirandy beznadějně zamiloval. Také Miranda Heřmana v dlouhém zástupu mladíků nepřehlédla. Zalíbil se jí na první pohled a mohla si oči vyplakat, když i jeho rytíř Bořita vyhnal.

Heřman se však nevzdal a začal se s Mirandou scházet za Bořitovými zády. Sem tam znova zkusil u rytíře štěstí, ale vždy si odnesl stejnou odpověď jako prve. Mladí lidé však byli trpěliví. Měli celý život před sebou, proto poslušně čekali, až se Mirandin bratr Ota vrátí z cesty.

Jednou navštívili žichlínskou tvrz dva křižáci. Usměvavý rytíř Bořita je přijal v hodovním sále a když je dostatečně pohostil, nechal si zavolat svou dceru Kedrutu a schovanku Mirandu. „Kedruto,“ obrátil se nejprve ke své dceři, „pánové přišli ze Svaté země a přinesli nám smutnou zprávu. Tvůj vyvolený Ota vstoupil v Jeruzalémě do řádu templářských rytířů a víc se domů nevrátí.“ Potom ukázal na mladšího z křižáckých rytířů: „Nevěš však hlavu dcero, na ocet nezůstaneš. Tady ti představuji tvého nastávajícího chotě.“ Kedruta se nezmohla na slovo a v mdlobách se sesunula k zemi. Miranda hned ke své přítelkyni přiklekla, a když ji začala křísit, uslyšela: „Také ty, Mirando, nezůstaneš ochuzena. I pro tebe jsem našel ženicha, a tím se stanu já.“ Miranda vyskočila jako by ji štípla vosa. S očima plnými zloby se podívala na Bořitu a vyhrkla: „Nikdy se nestanu tvojí ženou, mé srdce patří Heřmanovi z Hoštejna a jeho také navždy zůstane!“ Potom s pláčem vyběhla ze sálu a zamkla se ve své komůrce, kde v rychlosti Heřmanovi napsala zprávu, kterou komorná okamžitě doručila na Mladějov.

Než se sešel den se dnem, čekala Miranda na svého Heřmana v hájku pod žichlínskou tvrzí. Sotva Heřman přišel na smluvené místo, vrhla se mu do náruče a s přerývavým pláčem mu vypověděla, co s ní Bořita zamýšlí. Heřman zachoval klid. Ukonejšil svou Mirandu a domluvil se s ní, že spolu příští den uprchnou.

Když se nazítří slunce vyhouplo nad obzor, čekal už Heřman v hájku pod tvrzí s dvěma koňmi připravenými na dlouhou cestu. Zakrátko se mezi stromy mihla světlá postava v dlouhých šatech a než se Heřman nadál, padla mu Miranda kolem krku. „Rychle, má milá,“ pospíchal Heřman, „vyhoupni se na koně, ať

už jsme za horami. Tady nás nic dobrého nečeká.“ Mirandu nemusel nikdo dvakrát pobízet. Mrštne se vyšvihla na koně, ale než stačila zvíře pobídnout k cvalu, vykřikla bolestí a spadla do trávy. Vyděšený Heřman seskočil z koně, a když svou milou obrátil tváří vzhůru, uviděl, že má srdce probodnuté šípem. „Né! Proboha né...“ zasténal a rozhlédl se kolem. Na kraji hájku uviděl rytíře Bořitu, který zrovna natahoval tětivu. Než se Heřman nadál, prosvištěl mu druhý šíp kolem ucha a zabodl se hluboko do kmene stromu. Heřmanovi se do tváří nahrnula krev, tasil meč a rozběhl se za vrahem. Bořita však nečekal, až ho Heřman dostihne a vzal do zaječích. Heřman zanechal pronásledování, naložil mrtvou dívku na koně a vrátil se s ní na Hoštejn.

Na své tvrzi Heřman Mirandu slavnostně pohřbil, a když mu na tváři oschla poslední slza, vypravil se na Žichlín, aby se pomstil. Jakmile s vojskem dorazil pod tvrz, bez meškání zaútočil a zakrátko hořel pokořený Žichlín jasným plamenem. Bořita však Heřmanovi unikl. Vydal se tajnou podzemní chodbou k Mladějovu, kde se ukryl.

Vytrvalý Heřman pronásledoval rytíře i na mladějovskou tvrz. Když se mu podařilo na Mladějov vniknout, prohledal tvrz komnatu za komnatou, chodbu za chodbou. Nevynechal ani hluboké sklepení, kde našel nečekané tajemství.

V nejhlubší kobce byl ke zdi železy přikovaný Ota, jenž se před časem šťastně vrátil z pouti do Svaté země. Zrádný Bořita však už měl jiné plány, do kterých se mu Ota nehodil. Proto ho hanebně zajal a uvrhl do vězení na jeho vlastní tvrzi.

Heřman vyčerpaného Otu osvobodil a dál pokračoval v hledání. Nakonec Bořitu našel v nejvyšší věži, kde se strhla prudká řež. Bořita se bránil zuby nehty, ale mladý Heřman měl

navrch. Těžké meče o sebe několikrát zařinčely a brzy utichly. V kaluži rudé krve zůstal na zemi ležet poražený rytíř Bořita.

Heřmanovi nad ztrátou Mirandy krvácelo srdce bolestí, ani zdařilá pomsta ránu nezacelila. Heřman se navždy zatvrdil a přivítal na Hoštejně hordu krvelačných zloduchů. Spolu s nimi se mstil okolnímu světu za neštěstí, které ho potkalo. Loupil a drancoval až do chvíle, kdy na sebe přivolal vojsko krále Václava II., vedené Závišem z Falkenštejna, jež hrad rozbořilo. Heřman skončil ve vězení, kde za čas našel smrt.

14. STOLETÍ

MIKULÁŠ Z POTŠTEJNA LOUPEŽIVÝ RYTÍŘ

Mikuláš z Potštejna býval dobrým rytířem. Na scestí ho přivedlo až náhlé úmrtí jeho otce Procka. Procek z Potštejna otevřeně vystupoval proti králově laskavé podpoře cizích pražských a kutnohorských měšťanů, kteří vyváželi kutnohorské stříbro za hranice. Za největšího magnáta stříbrných dolů tehdy platil Peregrin Puš, s nímž Procek vedl dlouholetý spor o hranice potštejnského panství. Puš prý kácel potštejnské lesy, jejichž dřevo potřeboval na výrobu dřevěného uhlí nutného pro tavení stříbrné rudy. Jejich spor vyvrcholil roku 1311, kdy byl Procek z Potštejna v Praze zákeřně zavražděn. Všeobecně se tušilo, že vrahem je nejspíše Peregrin Puš, avšak chyběly důkazy.

Jakmile se k Mikuláši z Potštejna donesla smutná zpráva o otcově smrti, hned věděl, kde hledat viníka. S žádostí o službu se obrátil na Oldřicha z Brandýsa, s jehož pomocí Puše zavraždil, a tak otce pomstil.

Záhy byl Mikuláš zatčen. U soudu se hájil právem krevní msty, avšak Puše se mu z vraždy svého otce usvědčit nepodařilo, a proto byl vsazen do královského vězení. Na přímluvu mnoha vlivných českých šlechticů král znova zvážil Mikulášův případ a nakonec Mikuláše propustil. Jako dík za svobodu musel Mikuláš z Potštejna zaplatit vysoké pokuty a také se prý zúčastnit pochodu kajcníků. Morálně i finančně zdeptaný Mikuláš se zatvrdil. Zavrhl krále Jana Lucemburského a rozhodl se získat ztracený majetek nazpět.

Mikuláš přeměnil potštejnský hrad v sídlo loupeživého rytíře a do svých služeb přijal hordu odpadlíků stejného přesvědčení. Nejdříve vyjížděl až daleko na Moravu. Ale pomalu okruh své působnosti zužoval, až se spokojil s hranicemi svého panství, kde se zaměřoval hlavně na povozy německých kupců.

Během let se stížnosti na Mikulášovu drzost na králově stole jen množily, a tak se moravský markrabě Karel rozhodl zakročit. V létě roku 1338 vytáhl se svým vojskem proti Chocni, která náležela k potštejnskému panství, a za několik dní ji dobyl. Poté se Mikuláš markraběti vzdal a před silou jeho vojska naoko zalitoval svých poklesků. Přísahal, že se své rytířské cti vícekrát nezpronevěří, a s tímto slibem se markrabě Karel spokojil. Mikuláš z Potštejna však svůj slib nesplnil a sotva markrabě odtáhl, zase se začal plně věnovat výnosnému loupežení.

O rok později moravský markrabě opět stál pod potštejnským hradem, ale tentokrát rovnou mluvily zbraně. Po devět týdnů obléhala hrad markraběcí vojska, až ho nakonec dobyla. Mikuláš se s hrstkou zbylých opevnil v hradní věži a odmítl se vzdát. Markrabě Karel proto nechal věž prostě podkopat. Nestabilní hradní věž se záhy zřítily a Mikuláš z Potštejna našel v jejích sutinách smrt.

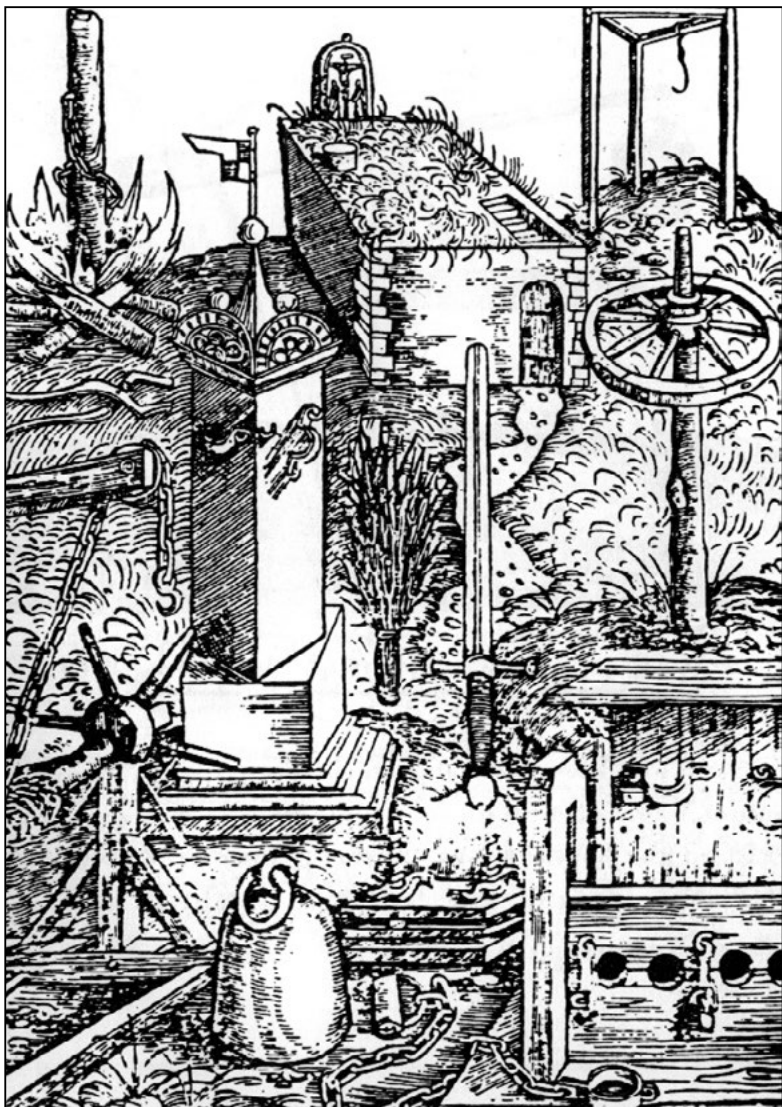
Zlatý kalich dobrého mnicha

Ze zalesněného vrchu nad řekou Divokou Orlicí hrozí k nebi rozeklané hradby Potštějna, kterému kdysi vládl rytíř Mikuláš, jenž se zpronevěřil rytířské cti. Svůj meč nepozvedal ve jménu spravedlnosti, ale ze zloby a chamtivosti.

Avšak i loupeživý Mikuláš a jeho lotrovská cháska potřebovali jednou za čas odlehčit svému černému svědomí. To si myslela Mikulášova manželka Eliška z Lipé, když na hrad přijímala mnicha, aby za očistu duše jejího muže sloužil mše. Dobrosrdečného mnicha si nejvíce oblíbila rytířova dcera Anna, která ho v hradní kapli často navštěvovala a ráda s ním vedla předlouhé rozhovory o Bohu, víře či odpuštění.

Zato pan Mikuláš práh kaple nikdy nepřekročil. Nikdy nesepljal ruce a neobrátil prosebný pohled k nebi. Na Boha zanevřel už před dávnými lety, když byl jeho otec s ním souhlasem krále hanebně zabit. Avšak vlídný mnich, zocelený suchým chlebem, pouhou vodou a tvrdým lůžkem byl trpělivý.

Jednoho dne si ale mnich přece jenom řekl: „Když nejde hora k Mohamedovi, musí Mohamed k hoře.“ A opustil stín kaple. Nečekal dlouho. Najednou se ozvaly hlasité kroky. Hradním nádvořím rázoval rytíř Mikuláš. Mnich se k němu kradmo přidružil a nenápadně zatočil hovor tam, kam sám chtěl. „Můj pane, na tvém místě na lavici v hradní kapli už leží silná vrstva prachu,“ mluvil, jako by másla ukrajoval, ale odpovědi mu bylo jen vzteklé uplivnutí. „Jestli zavítáš na ranní bohoslužbu, rád tvé místo uvedu do pořádku.“ Rytíř Mikuláš si mnicha zlostně změřil: „Jenom bys ztrácel čas, zakuklenče.“ A než zmizel v hradním paláci, křikl ještě: „Mě,“ uhodil se přitom pěstí do prsou, „ve

Šibenice a další popravčí a mučící nástroje

své všivé kapli nikdy neuvidíš! Na to vem jed!“ Po rytířových zlych slovech se laskavý mnich pokřižoval a zkroušeně se odebral zpátky do kaple, aby se připravil na nové kázání o lidské pokoře a božím milosrdenství.

Několik dnů po ošklivé roztržce mnich opět těžce stoupal na kazatelnu. „Ovečky Páně,“ rozhlédl se po tvářích hrstky přítomných, „jsem rád, že jsme se...“ Vtom mu vřelá slova uvízla v krku. Na první lavici, mezi hradní paní Eliškou a její dcerou Annou, seděl rytíř Mikuláš. „Přece jen ve své zkaženosti nezabředl tak hluboko, aby opět nenašel pevnou půdu pod nohama,“ spokojeně si pomyslel dobrý mnich a když našel ztracenou nit kázání, pokračoval už zase k ostatním nahlas: „Že jsme se dnes sešli, abychom se společně zamysleli nad tím, zda je lepší dobře umřít, nebo špatně žít.“ Během dlouhého kázání měl sice nejasný dojem, že slyší slabounké chrápání, ale i tak byl nadmíru spokojen.

Rytíř Mikuláš poctivě navštěvoval kapli po celý měsíc. Paní Eliška, dcera Anna i dobrák mnich jen zářili štěstím. Ani jeden však netušil nic o opravdovém důvodu nenadálé rytířovy zbožnosti. „Hlupáku,“ smál se rytíř mnichovi v duchu, „ještě chvíli tě budu tahat za nos, a sotva si tě pevně omotám kolem prstu, udeřím.“ K Mikulášovi se totiž donesla zajímavá zpráva, že mnich někde schovává zázračný zlatý kalich, který má moc učinit člověka nezranitelným. „Sotva bych v kalichu smočil rty,“ snil rytíř, „už nikdy by mi žádná zbraň neublížila. Pak bych se všemi, kteří se na mě provinili, důkladně zatočil.“ Jenže týdny ubíhaly a čarovný pohár stále nikde.

A tak jednoho dne došla rytíři Mikulášovi trpělivost. Vynechal kázání, a když se mnich přišel zeptat na důvod jeho

nepřítomnosti, rovnou na něj udeřil: „Konec hry, zakuklenče! Dej sem zlatý pohár, sic se ti zle povede!“ Hodného mnicha zlostně vychrlené výhružky zaskočily. „Ne slovo boží, ale mamon ho přivedl do kaple,“ proletělo mu hlavou. „Jak jsem jen mohl být tak slepý!“ Avšak nahlas řekl: „Trváš-li na svém, pane, chvilku posečkej a já pohár ihned přinesu.“ Rytíři se na tváři mihl úsměv. „Tak se mi líbíš!“ plácl mnicha po zádech. „Ale ať jsi natošup zpátky, jinak se neznám.“ Mnich přikývl a odspěchal do kaple. Po chvíli čekání se rytíř rozkřikl: „Tak bude to?“ Ale všude bylo ticho jako v kostele.

Dobrý mnich neměl vůbec v úmyslu vydat zázračný pohár do chtivých spárů svého pána, a proto uprchl zadním vchodem z kaple ven. Co mu nohy stačily, utíkal z prudkého kopce dolů, do míst zvaných Modlivý důl. Zastavil se teprve v hustých bukových lesích, proklaných hlubokými roklemi, kde si vyhlédl suché místo pod skalním převisem. Tam usedl na kámen a zhluboka vydechoval. „Zlatý pohár se nikdy nesmí dostat do nepovolaných rukou,“ přemýšlel horečnatě. „Musím ho někam ukrýt, jinak by napáchal více škody než užítku.“ Odvalil kámen, na kterém ještě před chvilkou seděl a na jeho místě vyhloubil jamku. Potom sáhl po kutnou do tajné kapsy, odkud vytáhl pohár. Políbil ho a zahrabal. Nakonec vrátil kámen na jeho původní místo.

Když se postaral o bezpečí poháru, začal se starat o své. Pod skalní převis si nanosil hromadu chvojí, na kterém si ustlal. Potom prozkoumal okolí, kde našel několik bylin, z nichž si uvařil chutný čaj. Sotva pookřál, hned se cítil lépe.

Mezitím na hradě rytíř Mikuláš prohlédl léčku a přísahal mnichovi smrt. Jenže ani za mák netušil, kde ho hledat. Zato rytířova dcera Anna tušila. Vždyť to byla právě ona, kdo kdysi

mnichovi o Modlivém dole vyprávěl. Rychle se vydala do spížírny, naskládala do košíku nejnnutnější potraviny a potom se už nepozorovaně vytratila z hradu.

Od toho dne nosila rytířova dcera Anna mnichovi jídlo pravidelně. Ale každý dobrý čin musí být po zásluze potrestán, a tak i na Annu nakonec došlo.

Jednou v podvečer se Anna opět kradla mezi stromy k mnichově skrýši, když vtom jí zastoupili cestu dva zbrojnoši z Mikulášovy sebranky. „Kampak tak pozdě, maličká?“ úlisně se zeptali, aniž by v ní poznali dceru svého pána. „Jen tak, na býlí,“ zadrkotala zuby Anna. „Vidím, že nijak zvlášť nespěcháš, tak si trochu zašpásujeme,“ nadzvedl jí mečem sukni jeden zbrojnoš. „Co na to říkáš?“ Anna se vyděsila. Zahodila košík a rozběhla se zpátky na hrad. Jenže zbrojnoši ji brzy dostihli a zezadu prokláli mečem.

S mrtvolou přes rameno se potom vrátili na hrad pochlubit se rytíři. Mikuláš z Potštějna, zaslepený touhou po zlatém kalichu, však pro mrtvou dceru netruchlil, protože jeho mysl navždy zaměstnal bláhový sen o nezranitelnosti.

Zlatý kalich už vícekrát nikdo nespátril, a tak možná leží v Modlivém dole dodnes. Také po mnichovi se navždy slehla zem. Skutečností však zůstává, že rytířova dcera Anna kdysi v lese doopravdy nezemřela, ba naopak svého otce Mikuláše z Potštějna o několik desítek let přežila.

Ztracené poklady rytíře Mikuláše

Více než dvě desítky let sužoval rytíř Mikuláš z Potštějna své okolí loupežnými nájezdy. Němečtí kupci se před ním třásli jako

osiky a při cestě přes potštejnské panství drmolili jednu modlitbu za druhou. Marně doufali, že tentokrát dopraví své zboží do cíle v pořádku.

Mezi lidmi se proto začalo vyprávět, že rytíř Mikuláš na svém hradě ukrývá nesmírné poklady. Takové, o jakých se nikomu z nich nezdálo ani v těch nejodvážnějších snech. Po celá staletí si pokolení za pokolením líčilo nádheru bohatství, jehož množství se časem rozrostlo do nekonečných rozměrů.

Když se asi po čtyřech staletích od smrti Mikuláše z Potštejna narodil Jan Antonín Harbuval, hrabě z Chamaré, tak i jemu chůva vyprávěla o Mikulášových pokladech. Prastaré zkazky o truhlicích přetékájících zlatem a drahocennými šperky, které rytíř Mikuláš získal prodejem naloupeného zboží, nadšený hrabě hladově hltal. A potom za přízračných nocí, když mu kulatý měsíc v úplňku nakukoval přímo do pokoje, horečně blouznil ze spaní, nemocný touhou po rytířově bohatství.

Sotva mladý hrabě dospěl a stal se dědicem potštejnského panství, rozhodl se své dětské sny uskutečnit. Stůj co stůj musí poklady Mikuláše z Potštejna najít. I kdyby měl hrad Potštejn rozebrat na kameny a ty potom rozbít na prach.

A tak opravdu jednoho dne, s partou svalnatých pacholků vybavených krompáči, lopatami a vědry, rázně stoupal do příkrého kopce, jehož vrchol ho od dětství přitahoval jako magnet. Došel dovnitř zříceniny, kde se rozhlédl po zdech hradního paláce, z nichž slepě zíraly okenní portály. Zatímco si pacholci polehali do husté trávy, hrabě bloumal kolem zdí. Nahlížel do výklenků, prozkoumal starý kamenný erb Pernštejnů, až se nakonec zastavil u jednoho kamene zasazeného do hradní zdi. Očistil ho rukou a užasl: „Starý latinský nápis. Konečně správná indicie!“

Na kus papíru si zapsal několik sotva čitelných slov a začal překládat. „Signata instes caritas...” mumlal si zamyšleně, „tím se jistě rozumí: na poznamenaném začni...” Vstal jako zmámený a všechno se s ním zatočilo. Papír i tužka mu vypadly z rukou: „Ano! Tady na tomto místě je jistě zakopán rytířův poklad.” Setřel si krůpěje potu, které mu z rozčilení vyvstaly na čele a kývl na pacholky: „Konec přestávky! Tady ihned začněte kopat.” Potom se posadil opodál a sledoval, jak kopáči postupují níž a níž.

Na označeném místě však hrabě nic nenašel, protože si nápis přeložil špatně. Doopravdy na něm stálo: „Signata juste securitas...,” což spíše značilo: „Znamenaje správně bezpečnosti...” Jeho indicie tak měla s pokladem pramálo společného. Hrabě však v hledání nepolevil.

Začal znova na jiném místě, kde jeho pacholci brzy narazili na podzemní chodbu. „Sláva! Kde jinde, než v podzemí přece bývají poklady ukryty,” zajásal a nedočkavě pobízel kopáče k ještě většímu úsilí. Sotva pacholci prorazili strop podzemní chodby, skočil nedočkavý hrabě hned dovnitř s rozžatou lucernou. Mihatavé světlo odhalilo spletitý labyrint chodeb rozbíhajících se do všech stran.

Příští den dorazil hrabě na hrad vybavený rolí papíru, na nějž od té chvíle pilně zakresloval plány podzemí. Avšak ať zabloudil na kterýkoliv konec chodby, nikde nebyla po pokladech rytíře Mikuláše ani památka.

Zatímco hrabě prolézal temné podzemí, pacholci se činili shora. Kopali o stošest, hned na jednom, hned na druhém konci, ale také bez úspěchu. Začas hrad vypadal jako po nájezdu krtčí rodiny, avšak jediným výsledkem bylo, že se bortily hradní zdi a propadalo podzemí.

Více než dvacet let strávil hrabě pátráním po rytířově bohatství, než konečně zbytečné úsilí vzdal. Během té doby vyplýval na hledání značnou část rodového majetku a jediným přínosem, který mu z pátrání zbyl, byly dokonalé plány podzemních chodeb. A tak nakonec zůstaly rytířovy poklady neobjeveny a Mikuláš z Potštejna se poťouchle chechtal ze záhrobí, že dokázal někoho ožebračit i po smrti.

JAN PANCÍŘ ZE SMOJNA LOUPEŽIVÝ RYTÍŘ

Svého času bývaly Východní Čechy rájem loupeživých rytířů. Nejedem hrad vypínající se nad vodami Tiché Orlice se rád vzdal rytířské cti a stal se hnízdem lupičů s modrou krví. Také hrad Žampach, dříve německy zvaný Sandbach, postihl stejný osud. V polovině 14. století na něm sídlil chrabřý Jan Pancíř ze Smojna, který stále nosil brnění. Odtud také pocházelo jeho přízvisko Pancíř.

Roku 1355 doprovázel Jan Pancíř císaře Karla IV. na korunovaci do Říma. Při cestě nazpět do vlasti se císař s vojskem zastavil v Pise, kde došlo ke vzpouře obyvatel města. Jako správný voják střežil Pancíř císařovu bezpečnost, seč mu síly stačily, za což byl po právu odměněn. Karel IV. ho povýšil na rytíře a sám mu na krk zavěsil zlatý řetěz.

Jakmile se Jan Pancíř vrátil na Žampach, zapomněl na chrabrost i rytířskou čest a dal se na scestí. Obklopil se družinou

hanebných loupežníků, s nimiž přepadal kupecké povozy mířící do Polska či z Polska do Čech.

Než se rok s rokem sešel, císař Karel IV. podstatně přehodnotil své dosavadní mínění o rytíři ze Smojna. Čím dál častěji mu na Pancíře docházely stížnosti od jeho rozhořčených sousedů, a proto jednoho dne v únoru 1356 proti Žampachu vytáhl s vojskem. Osazenstvo hradu nestálo za řeč, a tak bylo brzy přemoženo. Rytíř Jan Pancíř počítal s tím, že k němu bude císař shovívavý. Ale přepočítal se. Karel IV. s Pancířem naložil jako s proradným lapkou.

Kdysi Janu Pancíři ozdobil císař krk zlatem, avšak tentokrát měl po ruce jen kus konopného provazu. A na něm se brzy po boku své věrné družiny houpal ve větvích stromů pod hradem Žampachem.

Myší spravedlnost

Uprostřed Máchova jezera leží malý skalnatý ostrůvek, kterému se říká Myší Hrádek. Na romantických skaliskách trčících nad vodní hladinou prý kdysi stávala dřevěná tvrz a na břehu jezera hrad loupeživého rytíře Jana Pancíře.

V Pancířově srdci kořenila jen krutost, chamtivost, podlost a lstivost. Ostatní, aspoň o chlup lepší vlastnosti, v něm už nenašly místo. Proto byl Pancíř svým poddaným špatným pánem. Všichni poddaní ho nenáviděli tolik, že mu ani na jméno nemohli přijít. Trpěli hladem, nemocemi i úmornou robotou, na niž je už za ranního rozbřesku bičem vyháněli Pancířovi pacholci. Mladí, staří i nemocní od jara do prvního sněhu obdělávali

pánova pole, jejichž bohatou úrodu odevzdávali do posledního zrnka obilí. Pancířovy sýpky praskaly ve švech, zatímco chudí poddaní neměli z čeho zadělat na chleba.

Jednoho deštivého roku postihla kraj velká neúroda. Na zbláčené poddané dolehl dvakrát větší hlad. Nemocné, staré i děti kosila smrt jako suché stvolý. Proto se lidé ze zoufalství obrátili k jediné možné záchraně. Ke svému pánovi Janu Pancíři. Vybrali mezi sebou několik nejvýřečnějších mužů, kteří hned vyrazili na hrad.

Když se Pancíř dozvěděl, kdo ho chce poctit svou návštěvou, hlasitě se rozesmál. „Žebrácká cháska,“ chechtal se, až se za břicho popadal, „tak oni mi chtějí diktovat, kdy s nimi mám mluvit. To se načekají!“ Avšak poddaní byli trpěliví. Venku sice lilo jako z konve, ale jim déšť nevadil. Dál stáli před branami hradu a doufali, že je Pancíř nakonec přece jen přijme.

Trpělivost přináší růže. Najednou se brána otevřela a strážný jim nakvašeně pokynul dovnitř. „Hněte sebou!“ štěkl vztekle. „Pán je dnes v obzvlášť dobré náladě, a tak vám milostivě věnuje pár svých drahocenných chvil.“ Chasníci promoklí na kůži vešli dovnitř. Strážný je vedl vysokými chodbami bohatě osvětlenými loučemi, jejichž stěny zdobily skvělé trofeje parozí a štětinaté kůže divočáků.

Když vystoupali po schodech do patra, otevřel se před nimi obrovský sál, kterým se táhl dlouhý stůl. Na jeho vzdálenějším konci se v křesle rozvaloval Pancíř a před sebou na stole měl rozloženou hostinu hodnou roty vojáků. Hladoví a zkřehlí chasníci naprázdno polkli. Vytřeštěnými pohledy klouzali ze šťavnaté pečinky na mísy buchet a hned zas na bochníky křupavého chleba, že skoro zapomněli, proč vlastně přišli. „Tak,

copak máte na srdci?“ probral je z vytržení Pancíř. „My,“ zajíkali se chasníci, pusy plné slin, „jsme si dovolili vás přijít požádat o pár měchů obilí. Už měsíce nemáme co do úst a děti pláčou hladu. Prosíme, pomozte nám.“ Pancíř si pohladil nacpaný břich. „Tak, vy prosíte a pláčete...“, roztáhl pusu od ucha k uchu. „Jen si prostě a plačte dál, ale ode mne nevidíte ani vyklepaný klásek. A teď okamžitě zmizte, kvůli vám mi stydne jídlo na talíři!“ Nato strážný tasil meč a pohrozil jím chasníkům, kteří hned couvli. Než však opustili sál, nejodvážnější z nich se ještě otočil a zlověstně Pancíři předpověděl: „Na každého jednou dojde! A ty nebudeš výjimkou!“ Potom už s ostatními chasníky vyběhl ven z hradu zpátky do lezavého deště.

Pancíř nad chasníkovým prococtvím jen mávl umaštěnou rukou: „Třesky, plesky!“ A sáhl si pro další kus šťavnaté pečinky, která mu však najednou ožila v ruce. Pancíř vyjekl leknutím. Podíval se do dlaně a uviděl, že v ní drží malou šedou myš. Se znechucením ji hodil na zem a myš rychle vklouzla do díry ve zdi. Než si ale Pancíř zase stačil sednout za stůl, ze škvír v podlaze i ve zdi se vyrojily celé myší houfy. Byly jich stovky a brzy tisíce. Lezly po stole, židlích i po samotném Pancíři a žraly všechno, na co přišly. Pancíř byl zkoprnělý hrůzou.

Když už podlaha vypadala jako jedna velká šedá kožešina, teprve tehdy se Pancíř probral. Vzal nohy na ramena a zastavil se až na břehu jezera. Myši jako ocásek za ním. Pancíř skočil do loďky a ze všech sil se opřel do vesel. Loďka letěla po hladině jako vítr. Pancíř brzy dorazil k Myšímu hrádku. Rychle vběhl do tvrze a pevně za sebou zavřel dveře. Myši se však jezera nezašlekly. Naskákaly do vody a s ohlušujícím pištěním jezero přeplávaly.

Jakmile se všechny shromáždily pod tvrzí, ostrými zoubky se s chutí pustily do díla. Za chvíli zbyla z dřevěné tvrže jen hromada třísek a i ta brzy zmizela. Sotva se myši vypořádaly s tvrzí, obklopily roztřeseného Pancíře, který se vyděšeně krčil na holém skalisku. Vrhly se na něj jako na povel. Hbitě mu šplhaly po nohavicích a zalézaly pod kabátec. Některé se zabydlely ve vlasech a hlavně všechny kousaly a hryzaly. Z Pancíře krev jen crčela. Zakrátko z něho zbyly jen ohlodané kosti, které však myši nakonec také sežraly.

A tak na Jana Pancíře přece jenom došlo, jak mu prorokoval chasník, kterému Pancíř odepřel trochu obilí pro hladovějící rodinu.

Středověké způsoby poprav

JAN SOKOL Z LAMBERKA LOUPEŽIVÝ RYTIŘ

Nedaleko Brna se nacházejí skrovné zbytky hradu Lamberka, který kdysi patřil Jaroslavu z Knínic, později zvaném z Lamberka. Když zemřel, zanechal po sobě čtyři syny, z prvního manželství Jana Sokola a Vaňka, a z manželství druhého s paní Markétou Artleba a Jaroslava.

Jan Sokol, řečený také Divoký sokol, se narodil někdy kolem roku 1355 a stejně jako jeho otec se bouřlivě vkládal do bojů mezi Prokopem a Joštem. V dobách, kdy stával na straně mladšího Prokopa, často pustošil spolu s dalšími šlechtici majetky olomouckých biskupů. Prý olupoval jen bohaté, a proto církev prohlásila hrad Lamberk za zvlášť nepřátelský.

Kolem roku 1400 se Jan Sokol zmocnil Náměšti nad Oslavou, kterou podržel několik let. Ve stejné době přepadl Znojmo, přičemž mu vydatně pomáhal Hynek Jevišovský z Kunštátu, zvaný Suchý čert. Znojmo držel až do roku 1405, kdy prý sami

Znojemští v nestřežené chvíli otevřeli brány Joštově vojsku. V čase, kdy seděl Jan Sokol ve Znojmě, však městu také velmi prospěl. Roku 1404 oblehla Znojmo vojska uherského krále Zikmunda a rakouského vévody Albrechta IV., a byť byla nepřátelská vojska mnohem silnější než znojmské osazenstvo, město odolalo a obléhatele odtáhli.

Přestože Sokolova pověst nebyla nijak zvlášť valná, stal se zemským hejtmanem, který měl na starost obranu země. Tou dobou už nebyl Prokopovým přívržencem, ale naopak se přiklonil na Joštovu stranu.

Někdy před rokem 1409 se Jan Sokol zapojil do soukromé války mezi králem Václavem IV. a Rožmberky. Česká koruna měla z vlivného jihočeského rodu strach, a proto zaštitila Jana Sokola svými královskými ochrannými křídly a nechala ho Rožmberkům beztretně škodit. Sokol přibral do své družiny také mladého zemana Jana Žižku, jehož rod přivedli Rožmberkové na mizinu.

Rok 1409 znamenal pro Jana Sokola dokonalý obrat v kariéře. Doposud byl pokládán za dobrodruha a lupiče, ale s dřívějším životem byl najednou nadobro konec. Sokol začal najímat žoldnéře, s nimiž se chystal na pomoc Polsku a Litvě, jimž zle hrozil Řád německých rytířů. Se svými asi dvěma tisícovkami vojáků se přidružil k dvacetiaž třicetitisícové armádě polského krále Vladislava II. Jagellonského, jež se 15. července roku 1410 shromáždila u vesnice Grünwald. Také nepřátelské vojsko čítalo podobný počet vojáků, ale navíc se mohlo chlubit mnohem lepší výzbrojí.

Bitva začala v pět hodin ráno a odpoledne o dvanáct hodin později bylo již dobojováno. Ačkoliv polské vojsko za německými

rytíři ve výzbroji značně pokulhávalo, jejich esem v boji byla výhodná pozice. Zatímco nepřátelé se v těžké zbroji pražili na žhavém letním slunci, vojsko krále Vladislava II. skrýval chladivý stín lesa. Německým rytířům prý také ztěžovaly boj spousty mrtvol, jež se kupily na bojišti a kolem nichž se museli obtížně proplétat. Přes všechny potíže se však vítězství začalo přiklánět na jejich stranu. Avšak v poslední chvíli přispěchaly polské armádě na pomoc další české, polské a litevské posily, s nimiž byli nakonec němečtí rytíři přemoženi. Na bitevním poli zůstalo ležet na padesát řádových hodnostářů včetně jejich velmistra. Řádu německých rytířů tak byla zasazena smrtelná rána, z které se vícekrát docela nevzpamatoval.

Po bitvě se král Vladislav II. Jagellonský Janu Sokolovi z Lamberka velkoryse odměnil. Sokol dostal darem značné majetky v Polsku a navíc bylo jeho synům Mikuláši a Jaroslavovi poskytnuto bezplatné studium v Krakově.

Jenže Jan Sokol se na teplém výsluní nehřál dlouho. Sotva se vrátil z bitvy v Polsku, 28. září 1410 prý zemřel na otravu z ryb. Spíše však byl některým závistivým sokem zákeřně otráven.

Znojemští traviči

Bytelný znojemský hrad se svou výhodnou polohou nad hlubokou strží a šikovnou pozicí u frekventované obchodní stezky se zamlouval kdekomu. Na Znojmo si brousilo zuby mnoho nepřátel a ne jeden o svůj zdravý chrup přišel.

Roku 1404 si vylámal zuby i uherský král Zikmund a spolu s ním také rakouský vévoda Albrecht IV. Seskupili velkolepě

vojsko, s nímž přitáhli pod znojemské hradby, kde postavili tábor. Rozmístili obléhačí stroje, oblékli stříbrné brnění a nasadili přilbice s barevnými chocholy.

Za vysokými znojemskými hradbami se Jan Sokol a Suchý čert obklopili svým vojskem a Sokol promluvil: „Braši v dobrém i zlém, pod hradbami stojí silný nepřítel, kterého musíme zahnat. Buďte ve střehu a nad jeho silou neklesejte na mysli. Víra ve vítězství nám pomůže přesilu přemoci.“ Vojáci na svého velitele obdivně pohlédli a na znamení souhlasu začali zvonit dlouhými meči. Sokol klouzal pohledem po neholených tvářích, v nichž se zračilo odhodlání a znova se rázně ozval: „Teď už více nemeškejte a jděte se přichystat k obraně!“ Vojáci poslechli rozkaz a rozešli se po své práci.

Sotva byli Zikmundovi vojáci pod hradbami připraveni k boji, zaútočili. Vytrvale kropili hradby kamením a snažili se stavět dlouhé žebříky. Znojemští se však kamení nezalekli a vybavení pevnými štíty, žebříky soustavně odráželi. Sokol i Suchý čert se však nespokojili jen s pasivním odrážením nepřítelových útoků. Sebrali odvahu, které neměli zrovna málo, a sem tam vyrazili z hradu mezi Zikmundovo vojsko. Vůbec se však nestarali o nepřátelské vojáky, více je zajímaly jejich obléhačí stroje. Při každé krátké výpravě Znojemských za hradby lehnul některý stroj popelem, což byla pro Zikmunda větší rána, než kdyby ztratil několik svých vojáků. Žhářské výpady z hradu byly tak rychlé, že si jich Zikmundovi vojáci mnohdy ani nestihli povšimnout.

Zikmund obléhal Znojmo po několik týdnů a během té doby mu vojsko začalo pojednou chřadnout. Vojáky zachvátila úplavice, snad z kalné vody řeky Dyje, a kosila je jednoho po druhém. Vystrašení vojáci si mezi sebou začali šuškat, že je Znojemští

tráví tajemným jedem. A když se k nemocným přidali i jejich vojevůdci Zikmund s Albrechtem, byli k neudržení. Vzali nohy na ramena a horempádem mazali tam, odkud prve přišli. Ale kousek vojenské cti v nich přece jenom zbyl, protože své na smrt choré velitele vzali s sebou. Před hradem po nich zůstaly jen opuštěná děla a obléhací stroje, které Znojemští rádi vzali za své.

K uherskému králi Zikmundovi a rakouskému vévodovi Albrechtovi IV. urychleně přispěchal vídeňský doktor, vyznačující se neobvyklými lékařskými metodami. Oba nemocné, k jejich neskonalému úžasu a proti chabým protestům, nechal zavěsit za nohy do takové výšky, aby jejich hlava a prsa zůstaly ležet na podložce. Takto viseli celou noc i den a čekali, až jed vyjde ústy ven. Král Zikmund se dočkal, avšak vévoda Albrecht podlehl. Není však zcela jasné, zda nemoci či následné drastické léčbě.

J I M R A M N A S Á D K U L O U P E Ž I V Ý R Y T Í Ť

Roku 1306 se na hrad Sádek, tehdy podle německé módy zvaný Ungersberk, přiřazenil rytíř Jimram z Boskovic. Stejného roku začaly nedalekému benediktinskému klášteru v Třebíči krušné časy.

Jimram neuznával krále Jana Lucemburského a veřejně se stavěl na stranu Jindřicha Korutanského. Oproti tomu opat třebíčského kláštera byl věrným stoupencem Jana Lucemburského. Mezi hradem a klášterem proto panovalo nepřátelství, o které se zasloužil hlavně rytíř Jimram. Z nenávisti k třebíčskému opatovi pustošil klášterní statky, kde působil obrovské škody.

Spolu s Jimramem byl jedna ruka také jeho bratr Artleb a stálo při nich i několik dalších moravských šlechticů. Avšak bratrům brzy přestalo škádlení Třebíčských stačit. Se svou zlotřilou hradní posádkou se zaměřili na blízkou obchodní stezku, která vedla

Mučírna

z Rakouska přes Moravu dál do Čech. Přepadali kupecké povozy, z nichž si na Sádek odnášeli nemalý zisk. Také v nevraživosti vůči třebíčskému klášteru přitvrdili. Jako smyslů zbavení plenili vesnice, které patřily benediktinům, a k smrti dělali jejich obyvatele.

Jednoho dne došla třebíčskému opatovi trpělivost. „S těmi troufalými sádeckými lapky se musí konečně něco udělat,“ říkal si, když namáčel husí brk do inkoustu. Rozvinul list a napsal králi Janu Lucemburskému stížnost. Pěkně zostra mu vylíčil, na kolik už ho řádění bratrů Jimrama a Artleba přišlo, a dal si záležet, aby nezapomněl ani na poslední zaběhnutou slepici. Psaní stížnosti mu zabralo bezmála celé odpoledne, ale večer byl dopis na světě a opata hřál pocit z dobře vykonané práce.

Hned příští den ráno vyjel z třebíčského kláštera rychlý posel na koni, který v torně nesl opatovu naději. Za několik dní dorazil posel ke králi, ale ještě chvíli trvalo, než byl přijat. Když konečně předal stížnost králi, oddechl si a zamířil zpátky do Třebíče.

Král otevřel dopis, a čím déle četl, tím více se mračil. „Tak se tedy má věc s rytířem na Sádku!“ praštil pěstí o dubový stůl, až lejstro nadskočilo. „Není věrný králi a ještě se dal na sprosté loupežení. Však já už mu přistřihnu křídélka.“ Nechal si zavolat vrchního velitele svého vojska a zasvětil ho do obsahu rozhořčeného dopisu. Válečná porada se protáhla dlouho do noci, ale než venku poprvé zakokrhal kohout, byl plán na světě a velitel i král se odebrali ke krátkému spánku.

V červnu roku 1312 vyjelo z královského hradu po zuby ozbrojené vojsko na statných koních, které rychle postupovalo vpřed. Cestou se král s vojáky stavil v Jihlavě, kde do svého vojska naverboval havíře ze stříbrných dolů. Jen král a jeho

vrchní velitel věděli, k čemu jim budou havíři dobří. Potom už všichni spěchali nejkratší cestou k Sádku.

Rytíř Jimram se o králově záměru dozvěděl předem a rychle požádal své moravské přátele o pomoc. Než však pomoc stačila dorazit, stál už král pod hradbami Sádku. Vrchní velitel rozmístil své vojáky do výhodných palebných pozic a zavelel k útoku. Vojáci stříleli jako o život a málokdy minuli cíl. Z katapultů se v jednom kuse míhaly ohnivě čáry hořících otepí slámy, které dopadaly dovnitř hradu, kde Sádečtí nestačili hasit. Vojáci neúnavně stavěli žebříky, z nichž je obléhaní vytrvale shazovali. Z hradeb dolů se v jednom kuse proudem lila roztavená smůla, jež zle zmrzčila celou řadu králových vojáků. A dole pod hradbami se nepřetržitě ozývalo tlumené kopání.

Sádečtí nejdříve vytrvale odolávali, ale za čas jim začalo sil ubývat. A právě tehdy král své vojáky stáhl. Na oko zastavil palbu, aby si obléhaní mysleli, že král dobývání vzdal. Plán mu do posledního puntíku vyšel. Na Sádku si oddechli a v noci všichni usnuli, jako když je do vody hodí. Král s několika vojáky došel pod hradby, kde zvuk kopání stále neutichal. „Jak jste daleko?“ houkl do tmavé chodby, z níž zakrátko vyšel ukoptěný jihlavský havíř. „Už jen pár loktů,“ zazubil se havíř, „a jsme na nádvoří Sádku.“ Král spokojeně pokýval hlavou a havíř zase zmizel ve tmě chodby.

Král počkal ještě hodinu a potom znovu zaútočil. Tentokrát vedl útok nejenom z pod hradeb, ale také vykopanou chodbou rovnou do hradu. Rozespálí Sádečtí se ani nestačili pořádně probudit a už byli všichni do jednoho spoutaní. Nemohli vůbec pochopit, kde se tak najednou kolem nich obléhatele vzali.

Ještě téže noci se král se sádeckými loupežníky vypořádal. Všechny až na jednoho nechal přímo na hradě setnout katem.